

VALTIONEUVOSTON ASETUS ASUINRAKENNUSTEN ENERGIA-AVUSTUKSISTA VUONNA 2023

1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa on kirjaus ”Otetaan käyttöön erityisesti taloyhtiöille suunnattu energia-avustusjärjestelmä, jolla tuetaan energiatehokkuuden parantamiseen sekä älykkääseen ja joustavaan energiankulutukseen tähtääviä toimenpiteitä. Avustusjärjestelmän periaatteena on, että tukea maksetaan suhteessa saavutettuihin energiatehokkuushyötyihin. Hankkeiden tulee olla kustannustehokkaita ja asianmukaisesti suunniteltuja.”

Hallitusohjelmassa on myös muita energiaan liittyviä tavoitteita kuten ”Älykkäiden sähköverkkojen ja kysyntäjoustopotentiaali on hyödynnettävä täysimääräisesti. Sääntelyä ja verotusta kehitetään siten, että helpotetaan energian pientuotannon hyödyntämistä kaikille osapuolille, mukaan lukien taloyhtiöt, pientalot ja maatilat.”

Sekä ”Toteutetaan toimenpidekokonaisuus, jolla tuetaan hiilijalanjäljen pienentämistä asumisessa, parannetaan olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuutta ja tuetaan siirtymistä päästöttömään lämmöntuotantoon:”

Sekä ”Edistetään ARA-asuntokannan perusparannuksia ja energiaremontteja ottamalla käyttöön korkotukilainaan sidottu perusparannuksen käynnistysavustus, jonka ehtona on energiatehokkuuden parantaminen. Avustuksen enimmäissuuruus on 4 000 euroa asuntoa kohden.”

Energia-avustuksesta on tiedotettu ympäristöministeriön internet sivuilla 7.10.2019 ”Energiatehokasta asumista edistetään tukemalla energiaremontteja 20 miljoonalla eurolla vuonna 2020 ja kokonaisuudessaan 100 miljoonalla vuosina 2020-2022. Energia-avustuksia voivat saada sekä vapaarahoitteiset että valtion rahoittamat talot. Avustukset tulevat haettavaksi heti vuoden alusta Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen Aran kautta.”

Asetuksen valmistelussa on otettu huomioon myös 30 päivänä toukokuuta 2018 annettu EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 2018/844, rakennusten energiatehokkuudesta annetun direktiivin 2010/31/EU ja energiatehokkuudesta annetun direktiivin 2012/27/EU muuttamisesta.

Asetuksen valmisteluun vaikuttavan artiklan 10 kohta 6:

6) Korvataan 10 artiklan 6 kohta seuraavasti:

”6. Jäsenvaltioiden on yhdistettävä rakennusten peruskorjauksen yhteydessä energiatehokkuuden parannuksiin liittyvät taloudelliset toimenpiteensä tavoiteltuun tai saavutettuun energiansäästöön, sellaisina kuin ne on määritelty yhden tai useamman seuraavan kriteerin mukaisesti:

- a) peruskorjaukseen käytettyjen laitteiden tai materiaalien energiatehokkuus; tässä tapauksessa peruskorjaukseen käytettyjen laitteiden tai materiaalien on oltava sellaisen asentajan asentamia, jolla on tähän asiaankuuluva todistus tai pätevyys;
- b) rakennusten energiansäästöjen laskennassa käytettävät vakioarvot;
- c) tällaisen peruskorjauksen johdosta aikaansaatu parannus, joka todetaan vertaamalla ennen peruskorjausta ja sen jälkeen myönnettyjä energiatehokkuustodistuksia toisiinsa;
- d) energiakatselmuksen tulos;
- e) sellaisen muun asiaankuuluvan, avoimen ja oikeasuhteisen menetelmän tulokset, joka osoittaa energiatehokkuuden parannuksen.

2 Nykytila

Energia-avustusten myöntämiseen sovelletaan yleislakina valtionavustuslakia (688/2001), jonka 8 §:n nojalla tarkempia säännöksiä lain soveltamisalaan kuuluvan valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

3 Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Asetuksella säädettäisiin tuen suuruudesta sekä sen ehdoista. Tuen piirissä olisivat pientalot, asunto-osuuskunnat, asuntoyhtiömuotoiset kerrostalot ja rivitalot sekä valtion tuella rahoitetut vuokra- ja asumisoikeusasunnot omistavat yhteisöt, kun niille myönnetään vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) 9 §:n 1 momentin 3 kohdan tai 20 §:n 3 kohdan mukaista perusparannuskorkotukilainaa. Avustusta myönnettäisiin em. rakennuksien korjaushankkeisiin, mikäli tuen saamisen ehtona oleva energiatehokkuuden parantuminen voidaan osoittaa. Myös jatkohankkeet olisivat mahdollisia siten, että aiemmin tehdyt energiatehokkuuden parannukset voidaan ottaa huomioon laskettaessa kokonaisparannusta alkupe räiseen verrattuna. Näihin aiemmin muodostuneisiin kustannuksiin ei kuitenkaan saisi avustusta eli niitä ei voisi laskea mukaan toteutuneisiin kustannuksiin.

Avustus osoitettaisiin vain niille hankkeille, joissa asuinrakennuksen energiatehokkuutta parannetaan prosenttimäärisesti verrattuna ympäristöministeriön asetuksella energiatehokkuuden parantamisesta korjaus ja muutostöissä (4/13) asetettujen vaatimusten mukaiseen tasoon. Eri rakennusluokille olisi erilaiset vaatimukset. Avustus olisi korkeampi lähes nollaenergiahankkeille kaikissa rakennusluokissa.

Avustusta voitaisiin myöntää myös sellaisiin korjaushankkeisiin, joiden energiatehokkuutta on jo aiemmin parannettu korjausten tai muutosten yhteydessä alkuperäistä tasoa parempaan tasoon. Parannukset voitaisiin ottaa huomioon laskettaessa energiatehokkuuden parantumista verrattuna rakentamisajankohdan tai, jos käyttötarkoitusta on

muutettu, niin sen ajankohdan mukaiseen tasoon. Aiemmin aiheutuneita kustannuksia ei voisi laskea tuen piirissä oleviin toteutuneisiin kokonaiskustannuksiin.

Kaikkia keinoja ja tekniikoita voisi käyttää, kunhan parannus pystyttäisiin osoittamaan energiatodistuksella. Myös sellaisten ratkaisujen, joiden tehoa ei voi osoittaa energiatodistuksella, suunnittelu- ja toteuttamiskustannukset voisi ottaa huomioon avustettavia kustannuksia laskettaessa.

Hallitusohjelma edellyttää, että hankkeiden tulee olla kustannustehokkaita ja asianmukaisesti suunniteltuja. Tästä syystä kaikki suunnittelukustannukset voitaisiin ottaa huomioon avustettavina kustannuksina. Suunnittelukustannusten tarkka erittely voisi lisätä kustannuksia siitä saavutettavaa hyötyä enemmän.

Hankkeen avustettaviin toteutusaikaisiin suunnittelukustannuksiin lasketaan myös ne kustannukset, jotka liittyvät siihen, että selvitetään ja lasketaan, onko avustusta mahdollista saada kyseiseen hankkeeseen eli tehdään selvitys siitä, paraneeko energiatehokkuus riittävästi. Avustettaviin toteuttamiskustannuksiin lasketaan myös uuden energiatodistuksen laadinta, jolla osoitetaan energiatehokkuuden parantuminen avustuksen edellyttämälle tasolle.

Esimerkkejä tämän hetken tiedossa olevista ratkaisuista:

- Ulkoseinän ja yläpohjan sekä joissakin tapauksissa alapohjan eristykset
- Ikkunoiden ja ulko-ovien vaihto
- Poistoilmalämpöpumput
- Jäteveden lämmöntalteenotto
- Huoneistokohtainen tulo/poistoilmanvaihto lämmöntalteenotolla
- Ilmanvaihdon tai puhaltimien tai niiden sähkömoottorien uusiminen nykyaikaisiin tai LTO:n lisääminen tai uusiminen keskitettyyn järjestelmään.
- Ilma/ilma lämpöpumput
- Ilma/vesi lämpöpumput
- Maalämpöjärjestelmät
- Jäähdytysjärjestelmät
- Öljy- tai kaasulämmityksestä luopuminen, kun kokonaisratkaisulla saavutetaan tuen saamisen edellyttämä taso
- Aurinkosuojaus lipoilla, kaihtimilla, markiiseilla, ikkunan g-arvolla etc.
- Aurinkosähköjärjestelmät ja aurinkokeräimet järjestelmineen (sähkö ja käyttöveden lämmitys)
- Aurinkoenergiialasit, jotka ovat aurinkopaneeleiden tavoin toimivia aurinkosähköntuottajia
- Automaatio- ja ohjaus- sekä seuranta- ja säätöjärjestelmien lisääminen sekä järjestelmien tasapainotus sekä lämpötilan säätölaitteiston uusiminen ja säätö laskeaan toteutuneisiin kustannuksiin.
- Tulisijan vaihtaminen varaavaksi tulisijaksi
- Tulisija- ilmalämpöpumppu hybridiyhdistelmät
- Kiinteistönhallintajärjestelmät sekä erilaisiin laitteistoihin liittyvät tietoverkot ja ohjelmistot. Nämä edellyttävät tehokkaita ja varmoja tietoverkkoja.
- Muut tässä mainitsemattomat ja myös innovatiiviset ratkaisut joilla on merkitystä kokonaisuuteen tai rakennuksen toimintaan kokonaisuutena.

Avustuksen saamisen vaatimustasoon pääseminen edellyttäisi useimmissa tapauksissa toimenpideyhdistelmiä.

Ympäristöministeriön sivuilla on runsaasti oppaita energiatehokkuuden parantamiseen liittyvästä suunnittelusta sekä huomioon otettavista seikoista, esimerkiksi:

- Ikkunoiden ja ovien korjaus- ja muutoshankkeiden ohjeistus
- Poistoilmalämpöpumput kaukolämpöjärjestelmässä
- Kosteusteknisesti toimivia korjausrakentamisen periaateratkaisuja, VTT
- Rakennusten lisälämmöneristäminen
- Rakenteellinen energiatehokkuus korjausrakentamisessa
- Rakenteellinen energiatehokkuus korjausrakentamisessa (E-kirja)
- Energiatehokkuuden parantaminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen korjaushankkeessa.

Toimenpideyhdistelmiä ja ylipäänsä toimenpiteitä valitessa tulisi varmistaa, ettei valitusta ratkaisusta aiheudu vaaraa tai haittaa. Tämän voi tehdä noudattamalla suunnittelussa sekä toteutuksessa maankäyttö- ja rakennuslailla sekä ympäristöministeriön asetuksilla annettuja rakentamista koskevia säädöksiä.

Parannus osoitettaisiin vertaamalla korjausten jälkeen laaditun energiatodistuksen E-lukua rakennuksen rakentamisajankohdan tai viimeisen käyttötarkoituksenmuutoksen mukaisilla ratkaisuilla laskettuun E-lukuun.

Mikäli avustus jaetaan talotyypeille aktiivisimmin korjattavien, 1970-1980-luvun rakennusten suhteessa päätyy siitä 30 % omakotitaloille, 20 % rivitaloille ja 50 % kerrostaloille. Näin ollen avustus kohdistuisi erityisesti asuntoyhtiöille ja niistä erityisesti kerrostaloille. Esimerkiksi pientalokanta Suomessa on 1,15 miljoonaa asuntoa ja kerrostalokanta on noin 60 000 kerrostaloa, joissa arvioidaan olevan 1 350 000 asuntoa.

Antoaltuus

Valtionavustuslain (688/2001) 8 §:n antoaltuus.

Tavoite

Tavoitteena on parantaa rakennusten energiatehokkuutta säädösohjausta paremmalle tasolle sekä lisätä uusiutuvan omavaraisen energian tuottamista ja käyttöä. Tavoiteltaan myös korjausrakentamisessa lähes nollaenergia tason rakennuksien määrän lisäämistä. Samalla rakennuksien käyttämästä energiasta aiheutuvat päästöt vähenevät rakennuksissa kahdesta eri syystä johtuen.

Toisena tavoitteena on korostaa, myös suunnitteluun kohdistetulla avustuksella asuinrakennusten rakenteiden korjausrakentamisessa huomioon otettavia asioita sekä kertyvän aineiston avulla selkeyttää korjausten yhteydessä tehtävän rakenteellisen energiatehokkuuden parantamisen hyötyjä. Rakennuksen passiivista energiatehokkuutta (rakenteet, ikkunat, ovet) voidaan useissa tapauksissa parantaa huomattavasti enemmän, kuin mitä määräykset edellyttävät, jolloin hyvän lämmöneristystason korjausten hyödyt, jotka näkyvät mm. asumisviihtyisyytenä, pitkäaikaisessa energiansäästöissä ja voivat vaikuttaa kiinteistön arvon pysyvyyteen, korostuvat.

Korjaushankkeen eteneminen ja eri vaiheiden edellyttämät toimet täytyisi oppia tunnistamaan tyypillisen hankkeen kannalta, jossa ulkopuolinen asiantuntija-apu on erityisesti tarpeen. Korjaushankkeessa on erityisesti huomioon otettavia asioita, kuten riittävä suunnittelu-aika, tarvittavat taustatiedot, viranomais määräykset, lisäselvitysten teettäminen ja valvojan kiinnittäminen hankkeeseen.

Rakennuksen toimivuus on arvioitava kokonaisuutena, johon eri osatekijät vaikuttavat. Hyvän korjausrakentamisen periaatteena on, että tehtävien korjausten tulee mahdollistaa ja edesauttaa tulevia, muiden rakennusosien tai järjestelmien korjauksia. Lähtökohtana suunnittelussa tulisi olla rakennuksen hyvään sisäympäristöön ja energiatehokkuuteen tähtäävä lopputulos, vaikka osakorjaukset tyypillisesti tehdään tarpeen mukaan vaiheittain. Korjausrakentamisen ratkaisut ovat aina tapauskohtaisia.

Tavoitteena on myös tietopankki suunnitteluratkaisuista, joilla energiatehokkuutta on parannettu. Tietoja voidaan käyttää tutkimus- ja selvityshankkeissa sekä mahdollisesti löytää niistä tehokkaita kombinaatioita joita voitaisiin käyttää uusien oppaiden, ohjeiden sekä tarvittaessa säädösvalmistelun perusteena. Maksatuksen yhteydessä toimitettavia toteutusta vastaavia suunnitelmia voidaan käyttää tarvittaessa myös pistokokeenomaisiin tarkastuksiin.

4 Asetusehdotuksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Asuinrakennusten korjaustarve 2005–2035 -tutkimuksen mukaan korjauksiin tulisi sijoittaa vuosittain 9 400 miljoonaa euroa vuoteen 2025 saakka. Sen jälkeisellä 10-vuotiskaudella korjaustarve kasvaa 11 100 miljoonaan euroon. Korjausten kohteena on erityisesti 1970–80 -luvulla valmistuneet rakennukset, joiden osuus asuntokannasta 36 prosenttia, mutta korjaustarpeesta 45 prosenttia.

Asuinrakennusten korjausrakentamiseen käytetään vuosittain 6,7 miljardia euroa, joka on selvästi tarvetta vähemmän. Korjausrakentamisen arvosta puolet muodostuu ulkovaipan ja teknisten järjestelmien korjauksista. Nämä ovat energiatehokkuuden parantamisen kannalta potentiaalisimmat korjauskohteet. Yksityisessä omistuksessa olevien omakotitalojen korjauksiin sijoitetaan 3,4 miljardia, rivitalojen 0,7 euroa miljardia euroa ja kerrostalojen 2,2 miljardia euroa. ARA rahoitusta saaneiden vuokratalojen korjauksiin sijoitetaan 0,4 miljardia euroa.

Heinäkuuhun 2021 mennessä jaetun 37 miljoonan euron energia-avustuksen vaikuttavuutta on arvioitu. Sillä on aikaansaatu 175 miljoonan euron energiaremontit.

Avustusten vipuvaikutus on ollut 4,8 eli yhden miljoonan euron avustuksella on saatu aikaan 4,8 miljoonan euron energiaremontit ja työtä 56 henkilötyövuotta. Koska avustusasetus on sisällöllisesti sama kuin vuosina 2020–2022 arvioidaan vuoden 2023 vaikuttavuuden olevan samanlainen kuin aiemmin. Avustuksen jakautuminen rakennusluokittain saattaa vaihdella meneillään olevasta kriisistä johtuen. Pientalojen omistajat saattavat aktivoitua aiempaa enemmän.

Avustus on maksanut itsensä tuottamalla korjaushankkeista valtiolle takaisin itsensä verran välittömiä tuloveroja ja välillisiä arvonlisäveroja.

Yritystaloudelliset vaikutukset

Avustuksen arvioidaan lisäävän energiatehokkuuteen vaikuttavien rakennustuotteiden ja järjestelmien kysyntää. Korjausrakentamisella on myös työllistävää vaikutusta. Esimerkiksi energiatehokkaaseen korjaamiseen erikoistuneet suunnittelutoimistot ja rakennusliikkeet saivat lisää liiketoimintamahdollisuuksia korjausrakentamisen määrän ja laadun kehittyessä. Avustus mahdollistaa lisääntyvän energiatehokkaan korjaamisen osaamisen ja tuotteiden kehittämisen lisäämällä energiatehokkaiden rakennustuotteiden kysyntää. Tämä voi edistää yritysten kilpailukykyä myös Euroopan markkinoilla.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus toimii valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena, joka päättää avustuksen myöntämisestä ja hoitaa siihen liittyvät tehtävät. Hakemusten käsittelyyn tarvitaan jonkin verran lisäresurssia vuodelle 2023. Mikäli määräraha on 70 miljoonaa, täytyy ARA:n toimintamenoihin kohdentaa 910 000 euroa ja, jos määräraha on 100 miljoonaa, niin niihin täytyisi kohdentaa 1 330 000 euroa.

Muiden viranomaisten toimintaan avustuksella ei arvioida olevan vaikutusta.

Ympäristövaikutukset

Heinäkuuhun 2021 mennessä jaetun 37 miljoonan euron energia-avustuksen vaikuttavuuden arvion mukaan miljoonan euron avustuksella vähennetään 25 vuoden aikana 235 GWh (vuodessa 9,5 GWh) lämmitysenergiankulutusta ja 80 milj. tonnia (vuodessa 3,2 milj. tonnia) ilmastopäästöjä.

Arviossa ei ole ennakoitu energian tuotannossa tapahtuvia muutoksia.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Asetusehdotuksella ei arvioida olevan huomattavia vaikutuksia terveyteen koska siihen liittyvät vaatimukset eivät tiukkene. Terveysteen saattaa olla jonkin verran positiivisia vaikutuksia koska korjausten yhteydessä sisäolosuhteet usein paranevat esimerkiksi ilmanvaihdon paranemisen, vedon vähentymisen ja lämpötilan tasaantumisen vuoksi. Myös puun polton väheneminen, energiatehokkuuden paranemisen myötä, tajaan asutuilla alueilla vähentää pienhiukkasten määrää. Kuitenkin on huomioitava käynnissä olevasta kriisistä johtuvat korkeat energian hinnat ja siitä seuraava tarve lämmittää tulisijalla varustettuja asuntoja puulla, tavanomaista enemmän, vaikka asunto olisi energiatehokas.

Asetusehdotuksella ei arvioida olevan vaikutuksia kansalaisten tai yritysten tietosuojan tai tietoturvaan.

Asetusehdotuksella ei arvioida olevan sukupuolivaikutuksia.

5 Asetusehdotuksen valmistelu ja lausunnot

Asetusehdotus on valmisteltu ympäristöministeriössä virkatyönä. Asetusehdotus on ollut lausunnoilla 3.-17.10.2022 välisen ajan. Lausuntoaika oli kaksi viikkoa.

6 Yksityiskohtaiset perustelut

Valtioneuvoston asetus asuinrakennusten energia-avustuksista vuonna 2023

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään valtionavustuslain (688/2001) 8 §:n nojalla:

1 §. Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään valtion talousarviossa vuodelle 2023 vahvistettujen myöntämisvaltuuksien rajoissa valtion asuntorahaston varoista myönnettävästä valtionavustuksesta asuinrakennusten korjaushankkeeseen, jonka yhteydessä tehdään energia-tehokkuuden parantamiseen sekä älykkääseen ja joustavaan energiankulutukseen tähtäviä toimenpiteitä.

Valtionavustuksesta on lisäksi voimassa, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään.

Soveltamisala pitää sisällään pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman kirjaukset erityisesti taloyhtiöille suunnatusta energia-avustusjärjestelmästä ja ARA-asuntokannan perusparannuksia ja energiaremontteja edistävästä kirjauksesta.

2 §. Valtionapuviranomainen

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus toimii valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena, joka päättää avustuksen myöntämisestä ja hoitaa siihen liittyvät tehtävät.

Valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään valtionapuviranomaisen tehtävistä, mutta ei ole määritelty valtionapuviranomaista. Tämän asetuksen toimeenpanoon liittyvissä tehtävissä sekä valtionavustuslain (688/2001) mukaisia toimintavaltuuksia käyttävänä valtionapuviranomaisena toimisi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

3 §. Energiatehokkuuden parantamisen vaatimustasot

Avustusta voidaan myöntää sellaisen korjaushankkeen sellaisten korjaustoimenpiteiden kustannuksiin, joiden yhteydessä parannetaan asuinrakennuksen energiatehokkuutta rakennuksen energiatehokkuuden parantamisesta korjaus- ja muutostöissä annetun ympäristöministeriön asetuksen (4/13) 7 §:ssä säädettyä vähimmäistasoa parempaan tasoon verrattuna rakennuksen rakentamisajankohdan tai, jos rakennuksen käyttötarkoitusta on muutettu, niin käyttötarkoituksen muutoksen mukaiseen tasoon verrattuna.

Energiatehokkuutta on parannettava:

1) asuinkerros- ja rivitalossa vähintään 20 prosenttia parempaan tasoon kuin mitä rakennuksen energiatehokkuuden parantamisesta korjaus- ja muutostöissä annetun ympäristöministeriön asetuksen 7 §:ssä säädetään;

2) pien- ja ketjutalossa vähintään 30 prosenttia parempaan tasoon kuin mitä rakennuksen energiatehokkuuden parantamisesta korjaus- ja muutostöissä annetun ympäristöministeriön asetuksen 7 §:ssä säädetään; sekä

3) asuinkerros- ja rivitalossa sekä pien- ja ketjutalossa vähintään uuden rakennuksen energiatehokkuudesta annetun ympäristöministeriön asetuksen (1010/2017) uudisrakennuksille asettamien vaatimusten mukaiselle lähes nollaenergiatasolle.

Ympäristöministeriön asetuksella (4/13) rakennuksen energiatehokkuuden parantamisesta korjaus- ja muutostöissä on annettu minimivaatimukset energiatehokkuuden parantamiselle luvanvaraisissa korjaus- ja muutostöissä. Muutostöitä ovat myös käyttötarkoituksen muutokset, mutta ei esimerkiksi ullakkorakentaminen, joka on laajennus ja siksi uudisrakentamista.

Tämän asetuksen toimeenpanossa sovellettaisiin asetuksen 4/13 7 §:n mukaista E-luku vaihtoehtoa arvioitaessa energiatehokkuuden parantamiseen tarvittavia toimenpiteitä sekä osoitettaessa energiatehokkuuden parantuminen korjausten jälkeisellä energiatodistuksella.

Suunnittelu ja toteuttamiskustannuksia olisivat kaikki avustettavaan hankkeeseen sen toteutusaikana liittyvät kustannukset mukaan lukien tarvittavat järjestelmän säätö, tasapainotus tai muut järjestelmän oikean toiminnan varmistavat toimenpiteet.

Avustuksen saamisen edellytyksenä oleva energiatehokkuuden parantumisen määrä laskettaisiin, lähes nollaenergia rakennuksia lukuun ottamatta, kuten ympäristöministeriön asetuksella (4/13) rakennuksen energiatehokkuuden parantamisesta korjaus- ja muutostöissä § 7 edellyttää. Kertoimina käytettäisiin kertoimia, joissa on otettu huomioon avustuksen saamisen edellytyksenä oleva energiatehokkuuden parantamisvaatimus.

Energia-avustusasetuksessa viitataan asetukseen 4/13 ja siinä puolestaan asetukseen 2/11, joka on korvattu vuonna 2017 asetuksella 1010/2017. Koska asetuksen 2/11 korvautuminen asetuksella 1010/2017 on todettu viimeksi mainitussa, niin laskennassa käytetään 1.1.2018 voimaan tulleen asetuksen 1010/2017 mukaisia vaatimuksia. Asetuksen 4/13 perustelumuihin laskentaliitteessä on taulukko U-arvoista, joita voidaan käyttää laskettaessa alkuperäisten ratkaisujen mukaista E-lukua, mikäli rakentamisajankohdan tai käyttötarkoituksenmuutoksen ajankohdan mukaiset ratkaisut eivät ole muuten kohtuudella saatavilla.

Ote asetuksen 4/13 perustelumuihista

”Laskentaperiaatteet ovat kuitenkin pääsääntöisesti samoja kuin uudisrakentamisessa on käytetty. Valmistelun yhteydessä tarkastelu on tehty niin, että E-luku lasketaan rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisilla ratkaisuilla niissä rakennuksissa, joiden

käyttötarkoitus on pysynyt muuttumattomana ja rakennuksissa, joiden käyttötarkoitus on muuttunut, laskenta suoritetaan viimeisimmän rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksen mukaisilla ratkaisulla.”

Tämän asetuksen mukaisesta E-luvun laskennasta on valmisteltu ohje.

Kertoimet rakennusluokittain olisivat:

Asuinkerrostaloissa kerroin olisi $0.8 \cdot 0.85 = 0,68$

- Kertoja 0,80 tässä asetuksessa oleva vaatimus 20 prosenttia asetuksen 4/13 edellyttämää parempaan tasoon
- Kerrottava 0.85 asetuksen 4/13 pykälän 7 kohta 2
- Tulo 0.68 on kerrostaloissa käytettävä kerroin, jota käytetään määritettäessä E-lukua joka korjausten jälkeen voi enintään olla. E-luku, joka kerrotaan kertoimella 0.68 lasketaan rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisilla ratkaisulla niissä rakennuksissa, joiden käyttötarkoitus on pysynyt muuttumattomana ja rakennuksissa, joiden käyttötarkoitus on muuttunut, laskenta suoritetaan viimeisimmän rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksen mukaisilla ratkaisulla.

Rivitaloissa kerroin olisi $0.80 \cdot 0.80 = 0,64$

- Kertoja 0,80 tässä asetuksessa oleva vaatimus 20 prosenttia asetuksen 4/13 edellyttämää parempaan tasoon
- Kerrottava 0.8 asetuksen 4/13 pykälän 7 kohta 1
- Tulo 0.64 on rivitaloissa käytettävä kerroin, jota käytetään määritettäessä E-lukua joka korjausten jälkeen voi enintään olla. E-luku, joka kerrotaan kertoimella 0.64 lasketaan rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisilla ratkaisulla niissä rakennuksissa, joiden käyttötarkoitus on pysynyt muuttumattomana ja rakennuksissa, joiden käyttötarkoitus on muuttunut, laskenta suoritetaan viimeisimmän rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksen mukaisilla ratkaisulla.

Pientaloissa (omakotitalot, paritalot ja ketjutilat) kerroin olisi $0.80 \cdot 0.70 = 0,56$

- Kertoja 0,70 tässä asetuksessa oleva vaatimus 30 prosenttia asetuksen 4/13 edellyttämää parempaan tasoon
- Kerrottava 0.7 asetuksen 4/13 pykälän 7 kohta 1
- Tulo 0.56 on pientaloissa (omakotitalot, paritalot ja ketjutilat) kerroin, jota käytetään määritettäessä E-lukua joka korjausten jälkeen voi enintään olla. E-luku, joka kerrotaan kertoimella 0.56 lasketaan rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisilla ratkaisulla niissä rakennuksissa, joiden käyttötarkoitus on pysynyt muuttumattomana ja rakennuksissa, joiden käyttötarkoitus on muuttunut, laskenta suoritetaan viimeisimmän rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksen mukaisilla ratkaisulla.

Kaikkien rakennusluokkien osalta lähes nollaenergia vaatimus olisi ympäristöministeriön asetuksen (1010/2017) uuden rakennuksen energiatehokkuudesta mukainen. Asetuksessa on omat vaatimukset kaikille rakennusluokille.

Asuinkerrostaloissa, joissa on liikehuoneistoja vain esimerkiksi alimmassa kerroksessa ei tarvitsisi eritellä kustannuksia liikehuoneistoihin kohdistuvista avustettavista kustannuksista. Liikehuoneistoja ei kuitenkaan lasketa asuinhuoneistoiksi laskettaessa avustuksen kohteena olevien asuinhuoneistojen lukumäärää.

Kaikissa tapauksissa energiatehokkuuden parantuminen avustuksen edellyttämälle tasolle osoitettaisiin korjausten jälkeen laaditulla energiatodistuksella. Energiatodistuksen E-lukua verrataan joko rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisilla ratkaisuilla tai viimeisimmän rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksen mukaisilla ratkaisuilla laskettuun E-lukuun, joka on kerrottu rakennusluokan mukaisella kertoimella 0,68 tai 0,64 tai 0,56. Energiatodistuksen E-luvun täytyy olla pienempi tai enintään yhtä suuri kuin E-alkuperäinen*rakennusluokan mukainen kerroin.

Energiatodistus mahdollistaa rakennusten energiatehokkuuden vertailun yhteismitallisesti. Lisäksi energiatodistuksessa täytyy olla tieto ostoenergian määrästä, mikäli se on olemassa ja aina myös mahdolliset energiatehokkuuden parantamisen toimenpide ehdotukset, mikäli sellaisia on.

Vaatimustaso asuinkerros- ja rivitaloissa on sama. Rivitalon pienempi kerroin johtuu siitä, että asetuksessa 4/13 rivitalolle on erilainen vaatimus kuin kerrostalolle ja 20 prosentin parannus vertautuu asetuksen vaatimustasoon.

Pientaloissa (omakotitalot, paritalot ja ketjutalot) edellytettäisiin suurempaa 30 prosentin parannusta, koska niissä on enemmän kustannustehokkaita mahdollisuuksia tehdä E-lukuun vaikuttavia toimenpiteitä kuin kerros- ja rivitaloissa.

Tämä näkyy myös taulukoiden 1,2,3 ja 4 takaisinmaksuajoista sekä energiakustannusten säästöistä, jolloin takaisinmaksuaika on hyvin samanlainen kuin rivitaloissa ja kerrostaloissa.

Takaisinmaksuaikojen perusteella voidaan nähdä, että pientalojen 30 prosentin parannusvaatimus on kohtuullinen ja linjassa muille rakennusluokille asetettujen tuen edellytysten kanssa.

Tyypillisesti pientalossa on paljon kattopintaa per asunto, jolloin esimerkiksi aurinkoenergiajärjestelmien käyttöönotto on helpompaa. Myös lämpöpumppujärjestelmiä on helpompi hyödyntää.

Ketjutalot ovat käytännössä toisiinsa, esimerkiksi katoksella, kytkettyjä pientaloja ja siitä syystä sama vaatimus kuin pientaloissa olisi perusteltu.

Arviossa on käytetty omakotitalon pinta-alana 145 m², rivitaloasunnon pinta-alana 80 hm² (85 km²) ja kerrostaloasunnon pinta-alana 65 hm² (70 km²).

Taulukoissa on käytetty oletamaa, että saadaan maksimiavustus. Tällöin peruste sille, että omakotitaloilla on suurempi vaatimus avustuksen saamisen ehtona, näkyy vertailussa selkeästi.

-30 % omakoti- ja paritalot -20 % rivi- ja kerrostalot	Rakennus- luokka	Omakoti- talo	Rivitalo- asunto	Kerrostalo- asunto
Laskennassa käytetty pinta-ala	m ²	145	80	65
Korjauskustannukset	€/asunto	50 900	29 700	24 400
Energiatohokkuuden parannus	€/asunto	11 600	6 200	5 400
Ehdotettu avustus	€/asunto	-4 000	-4 000	-4 000
Omavastuu kustannuksista	€/asunto	7 600	2 200	1 400
Energiakustannusten säästö	€/asunto	2 210	620	430
Takaisinmaksuaika	Vuosi	3,4	3,5	3,3

Taulukko 1. Tuettavien korjausten energiatohokkuutta parantavien ratkaisuiden takaisinmaksuaikoja.

Lähes nollaenergiatasolle	rakennus- luokka	Omakoti- talo	Rivitalo- asunto	Kerrostalo- asunto
Laskennassa käytetty pinta-ala	m ²	145	80	65
Korjauskustannukset	€/m ²	55 100	33 900	28 900
Energiatohokkuuden parannus	€/m ²	15 800	10 400	9 900
Ehdotettu avustus	€/m ²	-6 000	-6 000	- 6 000
Omavastuu kustannukset	€/m ²	9 800	4 400	3 900
Energiakustannusten säästö	€/m ²	3 040	1 050	820
Takaisinmaksuaika	Vuotta	3,2	4,2	4,8

Taulukko 2. Tuettavien lähes nollaenergia tason korjausratkaisuiden takaisinmaksuaikoja.

-30 % omakoti- ja paritalot -20 % rivi- ja kerrostalot	Rakennus- luokka	Omakoti- talo	Rivitalo- asunto	Kerrostalo- asunto
Laskennassa käytetty pinta-ala	m ²	145	80	65
Korjauskustannukset	€/m ²	351	371,25	375,40
Energiatohokkuuden parannus	€/m ²	80	77,50	83,10
Ehdotettu avustus	€/m ²	27,60	50	61,50
Omavastuu kustannuksista	€/m ²	52,40	27,50	21,50

Energiakustannusten säästö	€/m ²	15,20	7,75	6,60
Takaisinmaksuaika	Vuosi	3,4	3,5	3,3

Taulukko 3. Tuettavien korjausten energiatehokkuutta parantavien ratkaisuiden neliökustannuksia.

Lähes nollaenergiatasolle	Rakennusluokka	Omakotitalo	Rivitalo-asunto	Kerrostalo-asunto
Laskennassa käytetty pinta-ala	m ²	145	80	65
Korjauskustannukset	€/m ²	380	423,75	444,60
Energiatehokkuuden parannus	€/m ²	109	130	152,30
Ehdotettu avustus	€/m ²	41,40	75	92,30
Ostavastuu kustannukset	€/m ²	67,60	55	60
Energiakustannusten säästö	€/m ²	21	13,10	12,60
Takaisinmaksuaika	Vuotta	3,2	4,2	4,8

Taulukko 4. Tuettavien lähes nollaenergia tason korjausratkaisuiden neliökustannuksia.

Takaisinmaksuaikoja arvioitaessa on käytetty keskiarvotietoja asuntojen ja pientalojen koosta. Myös energian hinta saattaa vaihdella kaupungeittain ja siksi on käytetty vain yhtä energian hintaa arvion yhdenmukaisuuden ja vertailukelpoisuuden vuoksi. Tämän hetkessä tilanteessa, kun energian hinta on kriisistä johtuen korkealla takaisinmaksuajat lyhenevät edellä olevista. Ei ole nähty tarkoituksenmukaisena päivittää laskelmia oletuksella, että energian hinta pysyy korkeana pitkän aikaa.

4 §. Avustuksen myöntämisen edellytykset

Avustuksen myöntämisen edellytyksenä on, että:

1) avustettavat toimenpiteet ovat tarkoituksenmukaisia rakennuksen tai asunnon odotettavissa oleva asuinkäyttöaika ja asuinkäyttötarve huomioon ottaen, eikä avustettavasta toimenpiteestä aiheudu vaaraa tai haittaa;

2) avustushakemuksen yhteydessä toimitetaan selvityksen laatijan allekirjoittama selvitys toimenpiteistä, joilla päästään 3 §:ssä säädetyille avustuksen edellytyksenä olevalle tasolle, sekä arvioiduista kokonaiskustannuksista;

3) avustuksen saajalle ei ole myönnetty samaan tarkoitukseen muuta julkista avustusta tai tämän asetuksen mukaista avustusta aiemmin;

4) korjaustoimenpiteitä ei ole aloitettu ennen kuin, hakemus liiteasiakirjoineen on toimitettu Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle.

Avustus on tarkoitettu rakennuksille, joiden jäljellä oleva käyttöaika käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön on vähintään tehtävien toimenpiteiden elinkaaren mittainen.

Korjausrakentamista koskevat keskeisimmät säädökset ovat maankäyttö- ja rakennuslaki sekä asetuksina annetut rakentamismääräykset. Myös muita rakennuksiin liittyviä säädöksiä tulee noudattaa.

Mikäli rakennus olisi vapautettu energiatehokkuusmääräysten noudattamisesta maankäyttö- ja rakennuslain 117g §:n perusteella, niin sellainen rakennus voisi silti saada avustusta, jos avustuksen myöntämisehto energiatehokkuuden parantamisesta verrattuna alkuperäiseen tasoon täyttyisi. Toisin sanoen avustuksen saamisen edellytys olisi sama riippumatta avustuksen kohteena olevan rakennuksen suojelullisesta statuksesta.

Aiottujen toimenpiteiden osalta olisi arvioitava myös aiheutuuko niistä vaaraa tai haittaa. Esimerkiksi melu ja heijastukset tai välke ovat tyypillisiä, joita saattaa aiheutua ja erityisesti tiiviisti rakennetuilla alueilla myös tähän olisi kiinnitettävä huomiota.

Laatijan tulisi aina allekirjoittaa selvitys aiotuista toimenpiteistä ja arvioiduista kustannuksista. Laatija voi olla esimerkiksi hakija tai pääsuunnittelija tai erityisalan suunnittelija. Selvityksessä voi olla myös useita allekirjoittajia, jos esimerkiksi suunnittelualoja on paljon. E-luku laskelman ja ehdotukset toimenpiteistä joilla päästäisiin avustuksen saamisen edellyttämälle tasolle allekirjoittaa sen laatija, jonka olisi oltava ammattilainen.

Hakijan allekirjoittaman kustannusarvion tulisi olla rakennusalan ammattilaisen laatima tai perustua urakkatarjouksiin.

Joissakin hankkeissa pääsuunnittelija ja erityisalan vastuullinen suunnittelija voi olla sama henkilö.

Toimenpide-ehdotusten pitäisi sisältää myös listaus tehtävistä suunnitelmista, joilla varmistetaan rakennuksen toiminta kokonaisuutena korjausten jälkeen sekä otetaan huomioon ääni, palo sekä kosteustekninen toimivuus ja ilmanvaihdon toiminnan varmistaminen sekä järjestelmien tasapainotus ja säätö sekä niiden oikean toiminnan varmistaminen.

Avustuksen saamisen edellytys olisi myös se, ettei samaan tarkoitukseen ole myönnetty muuta julkista avustusta tai saatu tämän asetuksen mukaista avustusta aiemmin. Tätä avustusta olisi siis mahdollista saada vain yhden kerran kuhunkin rakennukseen. Siltä osin kuin avustus myönnettäisiin korjaushankkeeseen, joka kohdistuu valtion tuella rahoitettuihin vuokra- tai asumisoikeusasuntoihin ja jolle myönnetään myös vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalo-lainojen korkotuesta annetun lain mukaista perusparannuskorkotukilainaa, korjaus-toimenpiteiden aloittamisajankohta määräytyisi vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun valtioneuvoston asetuksen (666/2001) 3 §:n mukaan. Näiden hankkeiden osalta lähtökohdana olisi siis se, että korjaustoimenpiteet voisi aloittaa vasta Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen hyväksytyä kohteen perusparannussuunnitelmat ja -kustannukset.

5 §. Avustuksen saaja

Avustusta voidaan myöntää asuinrakennuksen omistavalle yhteisölle ja pientalon omistajalle. Avustusta voidaan myöntää valtion tuella rahoitettuja vuokra-asuntoja tai asumisoikeusasuntoja omistaville yhteisöille, kun niille myönnetään vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) 9 §:n 1 momentin 3 kohdan tai 20 §:n 3 kohdan mukaista perusparannuskorkotukilainaa.

Avustusta ei voida myöntää taloudellista toimintaa harjoittavalle yhteisölle.

Avustuksia voitaisiin myöntää ensinnäkin asuinrakennuksen omistavalle yhteisölle kuten asunto-osakeyhtiöille ja asunto-osuuskunnille sekä pientalon omistajana oleville luonnollisille henkilöille. Asunto-osakeyhtiöiden osalta avustusten kohteena olisivat kerros- ja rivitalot. Jossakin määrin myös pientalot ovat hallintamuodoltaan asunto-osakeyhtiöitä. Tästä huolimatta pientaloille kohdistuvien avustusten myöntämisessä edellytetty energiatehokkuuden parantamistaso määrittäisi rakennusluokan mukaan, eli niihin sovellettaisiin 3 §:n 2 momentin 2 kohtaa siinäkin tapauksessa, että pientalon omistaa asunto-osakeyhtiö.

Myös usean pientalon muodostama asunto-osakeyhtiö käsiteltäisiin pientalojen vaatimusten mukaisesti. Mikäli asunto-osakeyhtiössä olisi kerros- tai rivitaloja sekä pientaloja, niin kerros- ja rivitalot käsiteltäisiin niitä koskevien vaatimusten mukaisesti ja pientalot niihin kohdistuvien vaatimusten mukaisesti.

Lisäksi avustusta voitaisiin myöntää valtion tuella rahoitettuja vuokra-asuntoja tai asumisoikeusasuntoja omistaville yhteisöille. Edellytyksenä olisi tältä osin se, että korjaushanke täyttäisi myös vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetussa laissa (604/2001) korkotukilainan saamiselle asetetut edellytykset ja hankkeelle myönnettäisiin kyseisen lain 9 §:n 1 momentin 3 kohdan tai 20 §:n 3 kohdan mukaista perusparannuskorkotukilainaa. Toisin sanoen avustus muodostaisi lisätuen sellaisille valtion tuella rahoitettujen asuntojen perusparannushankkeille, joiden yhteydessä parannettaisiin rakennuksen energiatehokkuutta säädettyä vähimmäistasoa paremmaksi. Korkotukilainan piiriin ei luonnollisestikaan voitaisi hyväksyä niitä korjaushankkeen kustannuksia, jotka katettaisiin avustuksella.

Avustusta ei voitaisi myöntää muille taloudellista toimintaa harjoittavalle yhteisölle kuin edellä mainituille, valtion tuella rahoitettuja asuntoja omistaville yhteisöille. Avustusta ei siis voitaisi valtion tuella rahoitettuja asuntoja lukuun ottamatta myöntää korjaushankkeille, joissa hankkeen kohteena olevaa asuinrakennusta käytetään tai aiotaan käyttöön EU-oikeuden valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuun taloudelliseen toimintaan (komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtioneuvoston päätöstä (2016/C 262/01)). Siten avustuksen saajina eivät voisi olla esimerkiksi vapaarahoitteisten asuntojen vuokrausta harjoittavat vuokrataloyhteisöt. Tällä rajauksella avustusjärjestelmästä pyritään saamaan mahdollisimman vaikuttava ja kustannustehokas tukimuoto, jossa avustus kohdistettaisiin vain sellaisille toimijoille ja sellaisiin hankkeisiin, jotka eivät todennäköisesti toteutuisi ilman avustusta. Rajauksen myötä avustusjärjestelmä myös kohdistuisi hallitusohjelmakirjausten mukaisesti vain taloyhtiöiden, pientalojen ja ARA-asuntokannan korjaushankkeisiin.

6 §. Avustuksen määrä

Avustuksen määrä on 3 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdan mukaisissa asuinrakennuksissa 4 000 euroa asuntoa kohden, kuitenkin enintään 50 prosenttia avustuspäätöksessä avustettaviksi hyväksytyistä ja toteutuneista kustannuksista.

Avustuksen määrä on 3 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaisissa asuinrakennuksissa 6 000 euroa asuntoa kohden, kuitenkin enintään 50 prosenttia avustuspäätöksessä avustettaviksi hyväksytyistä ja toteutuneista kustannuksista.

Päätöksessä hyväksyttävät kustannukset olisivat avustettavia kustannuksia ja näin ollen valtionapuviranomaisella olisi mahdollisuus saamiensa asiakirjojen perusteella suorittaa harkintaa päätöksiä tehdessään.

Avustusta olisi mahdollista saada 4 000 euroa, per asunto, tai omakotitalo kun energiatehokkuutta parannetaan rakennusluokan mukaiseen avustuksen edellyttämään tasoon.

Avustusta olisi mahdollista saada 6 000 euroa per asunto, tai omakotitalo kun energiatehokkuutta parannetaan lähes nollaenergia tasoon.

Avustuksen suuruus voi kuitenkin olla enintään 50 prosenttia avustettavista ja suunnittelukustannuksineen toteutuneista kustannuksista. Avustus olisi siis aina 4 000 tai 6 000 euroa per asunto sen mukaan mihin tasoon energiatehokkuutta parannetaan kuitenkin enintään 50 prosenttia avustettavista ja suunnittelukustannuksineen toteutuneista kustannuksista.

Avustettavien kustannusten rahoitusmuodolla ei olisi merkitystä, kunhan tehtyjen toimenpiteiden pysyvyys voidaan varmistaa tilaajan ja toimittajan välisin sopimuksin.

7 §. Avustettavat kustannukset

Avustettaviin kustannuksiin voidaan hankekohtaisen harkinnan perusteella laskea kustannuksista se osa, joka liittyy energia-tehokkuuden parantamiseen, energian käytön tehostamiseen, sisäilmasto-olosuhteiden parantamiseen sekä järjestelmän säätöön, taspainotukseen ja ohjaukseen sekä järjestelmän oikean toiminnan varmistava toimenpide suunnittelu-, työ- ja rakennuskustannuksineen.

Rakennusten rakenteiden korjausrakentamisessa huomioon otettavia asioita erityisesti energiatehokkuuden parantamisen kannalta. Hankkeita suunniteltaessa on hyvä tuntee korjausrakentamisen prosessi, rakenteellisen energiatehokkuuden parantamisen hyödyt ja korjauksessa huomioon otettavat seikat.

Lähtökohtana on olemassa olevan rakennuksen korjaustarve. Korjauksen yhteydessä on usein mahdollisuus olennaisesti parantaa rakenteiden lämmöneristystä, ilmanvaihtoa ja muuta talotekniikkaa mikä lisää asumismukavuutta, säästää energiaa rakennuksen koko tulevan elinkaaren ajan ja voi lisäksi vaikuttaa kiinteistön arvon pysyvyyteen.

Korjauksessa rakenteen lämmöneristävyyttä voidaan useissa tapauksissa parantaa huomattavasti määräysten minimivaatimuksia enemmän, esimerkiksi lähes nollaenergiatasolle. Tämä vaikuttaa lämmöntarpeeseen ja tulevien taloteknisten järjestelmien mitoittamiseen.

Kaikissa korjauksissa on otettava huomioon rakennuksen kokonaistoimivuus, eikä se saa korjausten takia miltään osin heikentyä. Olennaisia asioita ovat esimerkiksi rakenteiden turvallinen ja oikea lämpö-, ääni- ja kosteustekninen toimivuus, palotekninen eristävyys sekä tilojen ilmanvaihdon riittävyys. Korjausrakentamisessa tarvitaan asiantuntijoiden apua alkutilanteen selvityksissä, suunnittelussa, valvonnassa ja toteutuksessa. Korjauskohteet ovat aina yksilöitä, joissa suunnittelu ja korjaus tulee tehdä kohteen edellytysten perusteella.

Korjaus- ja muutostoimenpiteiden vaikutus rakennuksen toimintaan kokonaisuutena on aina arvioitava, vaikka toimenpide koskisi vain osaa rakennuksesta tai sen teknisestä järjestelmästä.

Ulkoseinät

Seinien lisälämmöneristäminen korjausten ja uusimisten yhteydessä on yleensä mahdollista. Suunnittelussa sekä toteutuksessa täytyy ottaa huomioon rakenteiden rakennusfysikaaliseen toimintaan sekä ääni- ja paloteknisiin ominaisuuksiin vaikuttavat muutokset.

Ulkovaipan uusimiseen tai raskaaseen korjaukseen yhdistetyn lisälämmöneristämisen työvaihe on kosteusteknisen toimivuuden kannalta vaativa myös työnaikaisen sää- ja olosuhdesuojauksen osalta.

Sää- ja olosuhdesuojaus on yhtä tärkeä myös ulkovaippaan kohdistuvissa kevyemmissä toimenpiteissä kuten vesikatteen, ikkunoiden, verhouksen tai pinnoitteen uusimisen yhteydessä, jos julkisivun vedenpidätyskyky esimerkiksi rappauksen tai laudoituksen poiston jälkeen on heikentynyt ennen uuden tekemistä.

Eristeiden valinnassa täytyy muistaa myös äänitekniisten ominaisuuksien säilyminen sekä paloturvallisuus kokonaisuutena ajatellen. Eristeiden ääneneristyskyky, kosteustekniset- ja palo-ominaisuudet poikkeavat toisistaan ja tämän asian ottaminen huomioon jo suunnittelun alkuvaiheessa on ensiarvoisen tärkeää.

Ilmanvaihtojärjestelmät

Ilmanvaihtojärjestelmien osalta hyötysuhde paranee, kun koneet uusittaessa korvataan uudisrakentamista vastaavan tason laitteilla. Uudet ilmanvaihtojärjestelmät täytyy suunnitella ja toteuttaa ilmanvaihdon uudisrakentamista koskevien vaatimusten mukaisiksi. Mikäli rakentamismääräyksistä on tarve poiketa, esimerkiksi tilan ahtauden vuoksi kuuluu päätös siitä kunnalliselle rakennusvalvontaviranomaiselle. Vanhoissa rakennuksissa ei aina ole riittävästi tilaa asennuksille esimerkiksi uudisrakentamisen mukaisille kanaville, jolloin järjestelmäkohtainen hyötysuhde on huonompi kuin uudisrakentamiselta edellytetään. Koneiden uusimisen osalta tätä ongelmaa ei pääsääntöisesti ole.

Tärkeä osa energiatehokkuuden parantamisen suunnittelua on varmistaa ilmanvaihdon oikea toiminta sekä tuloilman riittävä saanti, mikäli toimenpide on sellainen että, sen yhteydessä ilmanvaihdon toiminta tai tuloilman saanti voi heiketä tai ei ole varmuutta ilmanvaihdon toiminnasta vähintään sillä tasolla kuin se on suunniteltu alun perin. Myös jälkiasennettavien huoneistokohtaisten lämmöntalteenotolla varustettujen ilmanvaihtolaitteiden suunnittelussa ja asennuksessa on otettava huomioon muutoksen vaikutus rakennuksen toimintaan kokonaisuutena.

Huoneistokohtaisten lämmöntalteenotolla (LTO) varustettujen ilmanvaihtolaitteiden käyttöön ottaminen edellyttää yleensä ratkaisujen löytämistä seinästä tapahtuvalle ulospuhallukselle. Tälle ei ole lähtökohtaista estettä voimassa olevissa rakentamista koskevissa säädöksissä.

Linjasaneeraukset

Energiansäästöön vaikuttavat mm. vesijohtoverkoston oikea mitoitus ja toteutus, vesilaitteiston paineen ja vesikalusteiden virtaamien säätö, kiinteistökohtaisen vakiopaineventtiilin käyttö, lämpimän käyttöveden lämpötilan asetus ja kiertojohtoon virtaaman mitoitus, lämpimän käyttövesijärjestelmän lämmöneristys, huoneistokohtainen vedenkulutuksen mittausta ja laskutus, vesilaitteiston vesitiiviys ja vuotojen havaittavuus, WC-laitteiden ja muiden vesikalusteiden huolto, vedenkulutuksen seuranta ja analysointi sekä toistuva asukastiedotus.

Jäteveden mukana rakennuksesta poistuu veteen sitoutunutta lämpöä, joka puolestaan on yleensä tuotettu jollain laitteella rakennuksessa. Jäteveden lämmön hyödyntävä teknologia kehittyy. Tämänkin teknologian hyödyntäminen on olemassa olevassa rakennuskannassa oltava mahdollista myös siinä mielessä, että talteen otettu lämpö voidaan hyödyntää rakennuksen taseen laskemisessa.

Rakennuksen tiiveys

Rakennuksen tiiveyden parantaminen on yksi keino parantaa rakennuksen energiatehokkuutta. Samalla veto vähenee ja asumismukavuus kasvaa. Ilmanvuotoluku on tarkoituksenmukaista mitata ennen pintamateriaalin asennusta, mikäli se on mahdollista, esimerkiksi ilmansulun asennuksen jälkeen, mutta ennen seinäpinnoitteen kiinnitystä. Ilmatiiveyttä parantamalla voidaan rakennuksen energiankulutusta pienentää useilla prosenteilla verrattuna aiempaan samanlaiseen käyttöön. Säästö muodostuu ilmanvaihdon toiminnan parantumisesta ja toisaalta lämmöntarpeen pienenemisestä. Tiiveyden paraneminen voidaan osoittaa korjausten jälkeen tehdyn mittauksen avulla. Saa-vutettu parannus on osa energiatehokkuuden parantamista. Tässä yhteydessä täytyy varmistua korvausilman riittävydestä ja ilmanvaihdon toiminnasta myös kokonaisuutena.

Erittäin energiatehokkaat ikkunat

Hyvin eristävien ikkunoiden ulkopinnan huurtuminen tietyissä sääolosuhteissa ja toisaalta tietynä vuorokauden ja vuodenaikoina on yksi selkeästi esiin noussut seikka keskusteltaessa erittäin energiatehokkaista ikkunoista. Ilmiötä voidaan estää tai ainakin vähentää merkittävästi useilla keinoilla ja asiana se on hyvä mainita myös suunnit-

teluasiakirjoissa, jos valittu ikkuna tyypillisesti huurtuu joissakin olosuhteissa. Ikkunoiden hankkimiseen liittyvän harkinnan yhteydessä on valittavissa erilaisia ratkaisuja ilmiön vähentämiseen. Samoilla keinoilla, joilla huurtumisilmiötä voidaan vähentää, voidaan hillitä kesäaikaista yllälämpenemistä. Esimerkiksi passiivisina keinoina toimivat varjostavat istutukset, lipat ja pinnoitteet toimivat molempiin tarkoituksiin. Ikkunoiden uusimisen yhteydessä passiivisena keinona auringon lämpösäteilyn haittavai-
kutusten vähentämisessä toimii myös ikkunan alhainen g-arvo.

Teknisten järjestelmien osat

Energiatehokkuutta voidaan parantaa tekemällä teknisten järjestelmien perussäätö sekä varmistamalla lämmitysjärjestelmän oikea toiminta lisäeristämisen, ilmatiiveyden parantamisen, ikkunoiden tai ovien vaihtamisen tai parantamisen sekä ilmanvaihtoa parantavien toimenpiteiden yhteydessä. Mikäli järjestelmiä ei samassa yhteydessä huolleta ja säädetä, riski saavutetun lämmönsäästön tuulettamisesta ulkoilmaan on ilmeinen. Tällä menettelyllä voidaan varmistaa myös sisäilmasto-olosuhteiden säilyminen vähintään alkuperäisellä tasolla.

Järjestelmien huolto, säätö ja tasapainotus erillisenä toimenpiteenä on hyödyllinen myös energiatehokkuusmielessä.

Järjestelmien perussäätöjen sekä huoltojen yhteydessä on syytä ottaa huomioon dokumentoinnin tärkeys säännöllisen huollon varmistamiseksi. Dokumentointi voidaan tehdä esimerkiksi merkitsemällä tehdyt toimenpiteet rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeeseen tai vaikkapa erillisenä asiakirjana, joka voidaan liittää rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeeseen. Oleellista on, että tiedot säilyisivät rakennuksen huoltohistoriassa, vaikka isännöitsijä ja/tai huoltoyhtiö tai pientalossa omistaja vaihtuisivat.

Luvanvaraisen työn yhteydessä todennus tehdyistä toimenpiteistä on esitettävä rakennusvalvontaviranomaiselle. Rakennusvalvontaviranomaisella on mahdollisuus arkistoida todennus loppukatselmuspöytäkirjan liitteenä.

Energiatehokkuuden parantamisen kustannusten osuus kokonaiskustannuksista

HUOM! Avustus olisi 4 000 tai 6 000 euroa per asunto kuitenkin enintään 50% avustettavaksi kustannukseksi hyväksytystä kustannuksesta.

Avustettavavaksi kustannukseksi laskettu euromäärä *0.5= maksimi avustettava kustannus

Toimenpide, usein tarvitaan useampi toimenpide.	Avustettavaksi kustannukseksi voisi laskea % ilman erillistä selvitystä
Suunnittelukustannukset, myös E-luku laskennasta ja energiatoiminnan laadunvarmistuksesta aiheutuneet.	100 %
Merkittävä (vähintään asetuksen 4/13 taso) lisälämmöneristys julkisivun uusimisen yhteydessä	20 %
Ikkunoiden ja ulko-ovien uusiminen vähintään asetuksen 4/13 velvoittamaan tasoon.	20 %
Ikkunoiden ja ulko-ovien uusiminen vähintään 30% asetuksen 4/13 vaatimuksia parempaan tasoon.	50%

Aurinkoenergialasit, jotka ovat aurinkopaneelien tavoin toimivia aurinkosähköntuottajia.	50 %
Aurinkosuojaus, kaihtimilla, markiiseilla, ikkunan g-arvolla etc.	50 %
Jäähdytysjärjestelmä	20 %
Tulisijan vaihtaminen varaavaan tulisijaan	50 %
Rakennuksen tiivistäminen siten, että se osoitetaan ennen ja jälkeen tehdyllä tiiveysmittaukselle	100 %
Lämpöpumppu- ja lämmöntalteenottojärjestelmien sekä aurinkoenergian hyödyntämiseen käytettävät laitteistot, tarvittavine kaapeli ja putkivetoineen	50 %
Poistoilmapuhaltimien tai suurissa yksiköissä niiden moottorien vaihto nykyaikaisiin	50 %
Ilmanvaihtojärjestelmän uusiminen lämmöntalteenotolla, ilmanvaihdon lämmöntalteenoton lisääminen (ml. poistoilmalämpöpumppu), muun lämmöntalteenoton lisääminen (ml. jäteveden lämmöntalteenotto)	50 %
Ölji- tai kaasulämmityksestä luopuminen, kun kokonaisratkaisulla saavutetaan tuen saamisen edellyttämä taso	100 %
Paineenalennus ja vettä säästävät kalusteet sekä putkien eristys alkuperäistä parempaan tasoon linjasaneerauksen yhteydessä.	20 %
Merkittävä (vähintään asetuksen 4/13 taso) lisälämmöneristys tai aurinkoenergiajärjestelmän lisäys vesikatolle vesikatun uusimisen yhteydessä	20 %
Pintojen ja kalusteiden uusiminen kun ne uusitaan energiatehokkuutta merkittävästi (esimerkiksi lisälämmöneristys, vähintään asetuksen 4/13 taso) parantaneiden korjausten yhteydessä	20 %
Lisälämmöneristys alapohjan uusimisen yhteydessä	20 %
Sisäseinän merkittävä (vähintään asetuksen 4/13 taso) lisälämmöneristys lämpimän ja puolilämpimän tilan välillä	50 %
Kiinteistönhallintajärjestelmät energian käytön tehostamiseen, sisäilmasto-olosuhteiden parantamiseen sekä järjestelmän säätöön, tasapainotukseen ja ohjaukseen sekä järjestelmän oikean toiminnan varmistamiseen liittyvä toimenpide sekä niiden tarvitsevat rakennukseen tulevat kaapeliasennukset ja tietoverkot.	50 %
Automaatio- ja ohjaus- sekä seuranta- ja säätöjärjestelmien lisääminen sekä järjestelmien tasapainotus sekä lämpötilan säätölaitteiston uusiminen ja säätö koko rakennuksessa.	50 %
Sokkeleiden lisäeristys, rouaeristeiden lisäys, kaapeli tai putkikanaalien lisääminen energiatehokkuutta parantavien laitteistojen ja järjestelmien vuoksi	20 %
Innovatiiviset ja muut ratkaisut joilla on energian käytön tehostamiseen tai energiatehokkuuteen tai kulutusjoustoihin luettavaa merkitystä kokonaisuuteen tai rakennuksen toimintaan kokonaisuutena tai ovat muuten hyödyllisiä rakennuksen omistajalle energiamielessä	50 %

Yllä oleva taulukko sisältää erilaisia ratkaisuja. Yhdellekään yksittäiselle ratkaisulle ei voisi saada tukea erikseen, mikäli avustuksen ehtona oleva koko rakennuksen energiatehokkuuden parantuminen ei toteudu.

Mikäli hakija ei esitä perusteltua selvitystä taulukossa olevia prosenttimääriä suuremmalle osuudelle hyväksyttäväksi avustettaviin kustannuksiin, niin taulukon prosentteja

voisi käyttää avustuspäätöksissä avustettavien kustannusten määrittelyssä. Avustuksen osuus olisi enintään 50% avustettavaksi hyväksytyistä kustannuksista.

Selvityksen täytyisi olla suunnittelualan erityissuunnittelijan laatima ja siitä täytyisi käydä ilmi perusteet energiatehokkuuden parantamisesta aiheutuvan kustannuksen taulukossa olevaa prosenttia suuremmasta osuudesta.

Hallitusohjelman mukaan avustusjärjestelmä kohdistuu energiatehokkuutta parantaviin toimenpiteisiin, joten avustettaviin voidaan laskea sellaiset toimenpiteet, joiden yhteydessä energiatehokkuutta parannetaan esimerkiksi lisäeristyksellä tai toimenpide tehdään energiatehokkuuden vuoksi tai toimenpide tehdään siksi, että voidaan esimerkiksi asentaa laitteistoja, joilla energiatehokkuutta parannetaan. Toisin sanoen pelkkiä korjaustoimenpiteitä ilman selkeää kytköstä energiatehokkuuden parantamiseen ei voisi ottaa huomioon avustettavissa kustannuksissa. Avustettavien kustannusten määrää arvioitaessa otettaisiin huomioon myös se tosiasia, että yleensä korjaustarve on jo olemassa ja energiatehokkuuden parannus tehdään siinä yhteydessä.

Hallitusohjelma edellyttää, että hankkeiden tulee olla kustannustehokkaita ja asianmukaisesti suunniteltuja. Tästä syystä kaikki suunnittelukustannukset voitaisiin ottaa huomioon energiatehokkuutta parantavina kustannuksina.

Avustuksen hakijan täytyisi pystyä tarvittaessa perustelemaan, miten kustannukset liittyvät energiatehokkuuden parantamiseen siten, että ne pitäisi ottaa huomioon avustettavissa kustannuksissa.

Maapohjan vahvistaminen, perustukset, sokkelit, rakennuksen vierustäytöt sekä pihalueet.

Mikäli rakennuksen alla olevaa maapohjaa vahvistetaan ja samassa yhteydessä parannetaan esimerkiksi alapohjan lämmönpitävyyttä, niin lämmönpitävyyden parantamiseen liittyvät kustannukset ovat energiatehokkuuden parantamiseen liittyviä kustannuksia.

Esimerkiksi sokkeleiden lisäeristys, routaeristeiden lisäys, kaapeli tai putkikanaalien lisääminen energiatehokkuutta parantavien laitteistojen vuoksi ovat energiatehokkuuden parantamiseen kustannuksia.

Mikäli maapohjaan tai piharakenteisiin liittyviä töitä tehdään samassa yhteydessä, kun energiatehokkuutta muilla tavoin parannetaan, mutta ne eivät liity energiatehokkuuden parantamiseen, niitä ei voisi laskea kokonaiskustannuksiin tai energiatehokkuutta parantaviin liittyvinä kustannuksina osin.

Julkisivurakenteet, ikkunat ja ovet

Julkisivun uusimiseen liittyvissä korjauksissa voidaan yleensä parantaa julkisivurakenteen lämmönpitävyyttä. Mikäli lämmönpitävyyttä parannetaan merkittävästi, esimerkiksi asetuksella 4/13 säädettyyn tasoon tai paremmaksi tai uudisrakentamisen tasoon, niin julkisivun korjauskustannuksista osan voitaisiin katsoa olevan energiatehokkuuden parantamisesta aiheutuvia kustannuksia. Osa kustannuksista saattaa liittyä esimerkiksi sokkelin levantämiseen sekä ikkunoiden ja ovien sekä räystäiden pellitystöihin.

Ikkunoiden ja ulko-ovien uusiminen sekä aurinkosuojaukset olisivat avustettavia kustannuksia.

Vesikatto

Mikäli vesikatteen uusimisen yhteydessä parannetaan yläpohjan lämmönpitävyyttä merkittävästi, tai mikäli vesikate uusitaan ja uusitulle vesikatolle asennetaan esimerkiksi aurinkopaneelijärjestelmä osana rakennuksen energiatehokkuuden parantamista, niin vesikaton uusiminen voitaisiin ottaa huomioon avustettavia kustannuksia määriteltäessä.

Tekniset järjestelmät

Ilmanvaihdon uudistamisen marginaalikustannus on perusratkaisun ja mahdollisimman tehokkaalla LTO:lla varustetun järjestelmän kustannusero.

Mikäli uusitaan vain ilmanvaihtokone ja siihen yhteyteen tehokas lämmöntalteenotto tai vaihdettaisiin vain poistoilmapuhaltimet tai niiden moottorit nykyaikaisiin vähän energiaa kuluttaviin, niin uusimiskustannusta voitaisiin pitää energiatehokkuuden parantamisen kustannuksena.

Erialaisten lämpöpumppu- ja lämmöntalteenottojärjestelmien sekä aurinkoenergian hyödyntämiseen käytettävien laitteistojen, tarvittavine kaapeli ja putkivetoineen, rakentamisen kustannukset olisivat energiatehokkuuden parantamisen kustannuksia.

Linjasaneerauksen yhteydessä voidaan energiatehokkuuden parannukset, esimerkiksi lisäämällä paineenalennus ja vettä säästävät kalusteet sekä eristämällä putket alkupeiräistä parempaan tasoon ottaa huomioon. Esimerkiksi lämmöntalteenotto jätevedestä on kustannukseltaan merkittävä ja silloin siitä johtuvat kustannukset olisivat energiatehokkuuden parantamisen kustannuksia.

Vettä säästävien kalusteiden osuuden voisi laskea energiatehokkuuden parantamisen kustannuksiin myös erillisenä toimenpiteenä.

Mikäli korjauksen yhteydessä asennetaan järjestelmiä, jotka tehostavat energian käyttöä ilman varsinaista vaikutusta energiankulutukseen niistä aiheutuvat kustannukset voisi laskea avustettaviin kustannuksiin.

Myös uusien innovaatioiden käyttöön ottamisesta johtuvia kustannuksia voisi laskea avustettaviin kustannuksiin.

Asunnon väliseinät ja huoneistojen väliset seinät sekä huoneistoa rajaavat sisäseinät ja lattiat sekä katot.

Mikäli huoneiston sisäisiin seiniin, lattiaan tai kattoon lisätään eristettä lämmönpitävyyden parantamiseksi esimerkiksi lämpimän ja puolilämpimän tilan välille, voitaisiin siitä aiheutuvat kustannukset laskea energiatehokkuuden parantamisen kustannuksiin.

Mikäli korjausten yhteydessä uusitaan pintoja tai kalusteita ilman energiatehokkuuden merkittävää paranemista ei kustannuksia voisi laskea kokonaiskustannuksiin tai energiatehokkuuden parantamisen kustannuksiin.

8 §. Avustuksen maksaminen

Avustuksen maksamisen edellytyksenä on, että:

- 1) *avustuksen saaja on noudattanut mitä valtiovastustulaisissa ja tässä asetuksessa säädetään sekä avustuspäätöksessä määrätään;*
- 2) *avustuksen saaja esittää energiatehokkuuden parantumisen rakennuksen energiatodistuksesta annetussa laissa (50/2013) tarkoitetulla energiatodistuksella;*
- 3) *avustuksen saaja esittää allekirjoittamansa selvityksen toteutuneista kustannuksista sekä toimittaa toteutusta vastaavat allekirjoitetut suunnitelmat tarvittavine työselityksineen sähköisesti PDF-formaatissa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuskeskelle;*
- 4) *avustuksen saaja antaa suostumuksen maksatuksen yhteydessä luovutettavan aineiston käyttöön Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuskeskelle erilaisiin valtionhallinnon tekemiin ja teettämiin selvitys- ja tutkimushankkeisiin.*

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus maksaa avustuksen hankkeen valmistuttua yhdessä erässä.

Lausuntokierroksen jälkeen poistettiin lausuntoversiossa ollut pykälä 8 Avustuksen saajan selvitys- ja ilmoitusvelvollisuus turhana.

Nyt pykälässä 8 on 4 pykälän jaosta tullut sisältö ja pykälän otsikko on avustuksen maksaminen.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus voi valtiovastustulain mukaisesti asettaa avustuspäätöksessä ehtoja joilla varmistetaan avustuksen edellytysten täyttyminen maksatuksen yhteydessä.

Avustuksen maksamisen edellytyksenä oleva energiatehokkuuden parantuminen osoitettaisiin avustuksen maksamisen yhteydessä korjausten jälkeen laaditulla energiatodistuksella verrattuna rakennuksen rakentamisajankohdan tai, jos rakennuksen käyttötarkoitusta on muutettu, niin käyttötarkoituksen muutoksen mukaiseen tasoon. Rakennuksen energiatodistuksesta on säädetty lailla (50/2013).

Maksatuksen yhteydessä toimitettavia toteutusta vastaavia suunnitelmia voitaisiin käyttää eri tahojen tutkimus ja selvityshankkeisiin sekä säädösten valmistelussa taustamateriaalina ja ohje- sekä opasmateriaalin tuottamiseen. Tarkoitus olisi käyttää materiaalia anonymisti siten, etteivät yksilöt ole tunnistettavissa.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus voi käyttää suunnitelmia myös pistokokeenomaisiin tarkastuksiin sillä tavalla kuin valtiovastustulaisissa on säädetty valtiovastutusviranomaisen toimivallasta.

Aineisto olisi luovutettava sähköisesti PDF-formaatissa, joka on yleisesti käytössä oleva helppo formaatti. Selvitys toteutuneista kustannuksista täytyisi olla hakijan ja

pääsuunnittelijan, mikäli sellainen hankkeessa on ja kokonaisuudesta vastaavan erityisalan suunnittelijan allekirjoittama. Suunnitelmat ja selostukset allekirjoittaa kunkin suunnitelmalajin vastuullinen suunnittelija.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus voi kohtuullisella työmäärällä arkistoida toimitetut suunnitelmat siten, että niistä voidaan tehdä poimintoja esimerkiksi rakennusluokan ja vuosikymmenen tai muun hakuehdon perusteella.

Joissakin hankkeissa pääsuunnittelija ja erityisalan vastuullinen suunnittelija voi olla sama henkilö.

9 §. Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023.

Korjaushankkeen suunnittelukustannukset, jotka ovat muodostuneet 1 päivänä lokakuuta 2019 alkaen voidaan ottaa huomioon laskettaessa 7 §:n mukaisia avustettavia kustannuksia.

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023.

Energiätehokkuutta parantavien ratkaisuiden suunnittelu ja käsittely esimerkiksi taloyhtiöissä vie aikaa ja olisi perusteltua mahdollistaa suunnittelun aloittaminen tuen piirissä jo lokakuun 2019 alusta lähtien muodostuvien suunnittelukustannusten osalta, kuten on ollut myös vuosien 2020-2022 myönnettyjen avustusten osalta.

7 Lausunnot

Asetusehdotus on ollut lausunnolla 6.-21.10.2022 välisen ajan.

8 Laintarkastus

Asetus on ollut...